

Een Noordwijkse zeeheld

door Frans Angevaare

Maarten Tromp, Michiel de Ruijter, Witte de With, Jan van Galen – als je aan een Noordwijker vraagt wat deze mensen gemeen hebben krijg je tien tegen een het antwoord dat er in Noordwijk een straat naar hen is genoemd, en dat het zeehelden zijn. Maar er is nog een overeenkomst, die zo voor de hand ligt dat je er niet opkomt: het zijn allemaal géén Noordwijkers. En dat, terwijl we toch echt zelf ook een zeeheld hebben gehad: Andries vander Bouckhorst.

Andries was een zoon van de Leidenaar Daniel vander Bouckhorst en diens vrouw Grietje van Wijmeren. Daniel was eerst secretaris van Noordwijk, daarna notaris en werd ook nog baljuw en schout van Offem, en schout van Noordwijk.

Belangrijk voor dit verhaal is dat zijn vrouw een dochter was van het echtpaar Pieter van Wijmeren en Niesge Andriesdr, en dat Niesge een dochter was van Andries Allertsz.

Deze Andries Allertsz, van beroep eigenlijk *stoeldraaier* (meubelmaker), was in juni 1573 betrokken geweest bij een poging om het beleg van Haarlem te breken. Dat leidde niet tot resultaat, en de stad gaf zich in juli aan de Spanjaarden over. Later dat jaar, in oktober, werd Andries door de Staten van Holland tot hopman en kapitein van Leiden benoemd en werd hij commandant van een vendel voetknechten. Twee weken later begon het eerste beleg van Leiden, dat tot maart 1574 duurde, waarna de Spanjaarden weer wegtrokken.

Onverwacht echter, in de nacht van 25 op 26 mei, werd er onraad gemeld in de omgeving van Leiderdorp, en Andries Allertsz trok er met 25 vrijbuiters op uit om te verkennen wat er gaande was. De Spanjaarden bleken terug te

zijn, en Andries en enkele van zijn metgezellen moesten de uitval met de dood bekopen. Drie dagen later werd Andries als kapitein van Leiden opgevolgd door Jan van der Does, die toen ook ambachtsheer van Noordwijk was en tijdens het tweede beleg van Leiden een vooraanstaande rol zou vervullen.

Daniel vander Bouckhorst aanvaardde in 1605 het Noordwijkse secretarisambt van Elisabeth van Zuijlen, de weduwe van diezelfde Jan van der Does, en een voorwaarde in zijn aanstelling was dat hij binnen een maand in Noordwijk moest komen wonen. Daniel was toen nog niet getrouwd en zal wellicht eerst een kosthuis hebben gezocht, maar al snel na zijn huwelijk in augustus 1606 kocht hij een huis in de Kerkstraat.

Ook al zijn er van deze periode geen doopgegevens uit Leiden of Noordwijk, er kan daarvoor toch wel met vrij grote zekerheid worden gesteld dat zijn kinderen hier in Noordwijk zijn geboren. De eerste maal dat we werkelijk de naam van zijn zoon Andries tegenkomen is in het Hoofdgeld van Noordwijk van 1623, waarin hij met zijn ouders en zes zusjes en broertjes vermeld staat, als eerste van de drie jongens en daarmee waarschijnlijk de oudste.

Esaias van de Velde: Een potvis op het strand bij Noordwijk, 28 december 1614 (Rijksmuseum)

Andries groeide dus op in de oude kern van Noordwijk-Binnen maar zal ongetwijfeld met zijn vriendjes en broertjes de omgeving hebben verkend. Lopend over het *Dieffpat* of de *Brelofterwech* was het helemaal niet zover naar de duinen en daar gingen ze vaak en graag heen. Zonder het tegen hun moeders te vertellen want die hadden dat liever niet omdat er in de duinen ook gejaagd werd en zij er niet aan moesten denken dat hun jongens door een jager die te lang in een herberg had gezeten voor wegvluchtende herten werden aangezien. Maar goed, die jongens waren ook wel bijdehand genoeg om een beetje in de buurt van het zeedorp te blijven, waar het wild juist van wegbleef.

Aan zee, daar was nog eens wat te beleven en Andries wist nog goed dat hij de eerste keer met zijn vader mee mocht naar het strand toen daar, het was in december 1614, een potvis was aangespoeld. Later, toen hij wat groter was, schepte hij nog wel eens op tegen zijn vriendjes dat hij op het schilderij stond dat toen van die aangespoelde potvis was gemaakt.

Met die vrienden lag hij geregeld boven op een blanke duintop naar de zee te kijken, en met een beetje geluk duurde het niet zo lang of er kwam met opgestoken zeilen een koopvaardij-schip voorbij. Van de havens in Amsterdam, Hoorn of Enkhuizen naar het zuiden kwamen ze soms vrij dicht langs de kust, een prachtig gezicht vond hij dat. Van zijn opa had hij gehoord dat die schepen helemaal naar Indië gingen en zijn opa kon het weten want die kwam uit Nieuwpoort in Vlaanderen, waar ze ook een haven hadden. Alleen kon hij zich niet zo goed voorstellen waar dat lag, Indië, maar het moest wel erg ver weg zijn want de schepen kwamen soms na een jaar pas terug.

Als opa en oma op bezoek waren moest oma, Niesgen Andriesdr dus, altijd vertellen over haar vader, naar wie de kleine Andries was vernoemd. Niesgen, die pas 10 jaar was toen haar vader sneuvelde, was natuurlijk wel met het verhaal opgegroeid en ze vertelde het graag aan haar kleinkinderen, het hier een daar een beetje aandikkend want ze was best trots op haar beroemde vader. En kleine Andries, hij luisterde altijd ademloos en kreeg er niet genoeg van.

En zo kwam het dat bij hem een droom ontstond; laat zijn broertjes maar een saai notaris- of secretarisbaantje zoeken, hij wilde net

als zijn overgrootvader kapitein worden, en dan niet van een stad maar van een schip; hij wilde potvissen zien zwemmen; hij wilde naar Oost-Indië en naar West-Indië, en bovenal: hij wilde een heldenrol spelen, maar dan wel zonder het deel waarin de held sneuvelde.

Maar tussen droom en werkelijkheid ligt een grote afstand en hoe die te overbruggen? Baantjes kreeg je in die tijd vooral doordat je vader of moeder mensen kenden en meestal bleef je dan ook binnen hetzelfde soort werk, zoals inderdaad zijn broer Cornelis secretaris werd, en zijn andere broer Nicolaes notaris.

Noordwijk lag ver van de Hollandse en Zeeuwse havens en vader Daniel kende natuurlijk niemand die bij de koopvaardij of de admiraliteit werkte.

Zou het misschien geholpen hebben dat hij wel aardig kon opschieten met Nicolaes vander Bouckhorst, die een aantal jaren heer van Noordwijk was? Die woonde in Den Haag, maar belangrijker, hij kende veel mensen want hij was ook afgevaardigde van Holland in de Staten-Generaal. Anderzijds, enkele van Andries' broers en zussen trouwden met Amsterdammers dus misschien had de familie toch wel kennissen in de havenstad.

Andries vond nog wel zijn eerste echtgenote in het kringetje van zijn vaders bekenden. Hij trouwde namelijk in februari 1635 in Haarlem met Cornelia vander Burch, een dochter van Cornelis (die ook nog schout van Noordwijk is geweest) en van Eva de Witte, wiens vader én grootvader het tot baljuw van Noordwijk hadden gebracht. Samen kregen ze een zoon Jacob.

Onderwijl was het Andries toch gelukt om zijn droom te verwezenlijken want vóór 1636 moet hij een opleiding hebben genoten en de nodige rangen doorlopen om het tot kapitein te schoppen. Kort na zijn huwelijk, in 1636-37, is er namelijk een eerste vermelding van hem als kapitein op het jacht 'Harlingen', deel uitmakend van de landsvloot, maar voor het gewest Friesland zoals de naam van het schip al verradt. De gewesten, zoals Holland, Zeeland en Friesland waren in hoge mate zelfstandig maar werkten samen op het gebied van de buitenlandse politiek en de landsverdediging. Vandaar ook de gezamenlijke vloot.

In mei 1641 krijgt Cornelia vander Burch attestatie om van Noordwijk naar Harlingen te vertrekken. Andries zal er mogelijk al eerder definitief naar toe zijn gegaan, want hij was

dus al enige jaren in dienst van de Friese admiraliteit en had daar zijn thuisbasis. Vrij snel daarna zal Cornelia zijn overleden, want al in februari 1642 trouwt Andries in Friesland met de Harlingse Beatrix Lammerts, waarmee hij vier kinderen krijgt.

Is er nu nog wat overgeleverd van de activiteiten van Andries als kapitein? Niet zoveel eigenlijk. De Nederlandse Opstand, vroeger bekend als de Tachtigjarige Oorlog, was tijdens Andries' loopbaan nog niet beëindigd maar van een deelname van hem aan de grote zeeslag met de Spaanse Armada in 1639 weten we niets. Toch zal hij erbij geweest zijn, want de gehele capaciteit van de vloot werd benut.

Maarten Harpertsz Tromp was in die tijd admiraal van de vloot van de Republiek, en er is wel bekend dat Andries onder hem diende – niet direct een positief bericht want in januari 1638 strandde Andries met zijn schip de 'Harlingen', op Kaap Gris-Nez. Dat is in Frankrijk, op het punt waar Engeland het dichtste bij ligt. Later dat jaar is hij toch weer onder Tromp actief in de buurt van Duinkerken, want niet alleen de Spanjaarden vroegen de aandacht, ook aan de zogeheten Duinkerkers, de kapers die tijdens de oorlog vanuit die plaats opereerden had de vloot de handen vol.

Ook was hij in oktober 1643 betrokken bij een beleg van Duinkerken, en uit hetzelfde en volgende jaar zijn er vermeldingen dat hij als kapitein voer op de 'Bul'. In 1645 vinden we nog dat hij een koopvaardijship heeft ontzet dat door een Engelse rover was gekaapt.

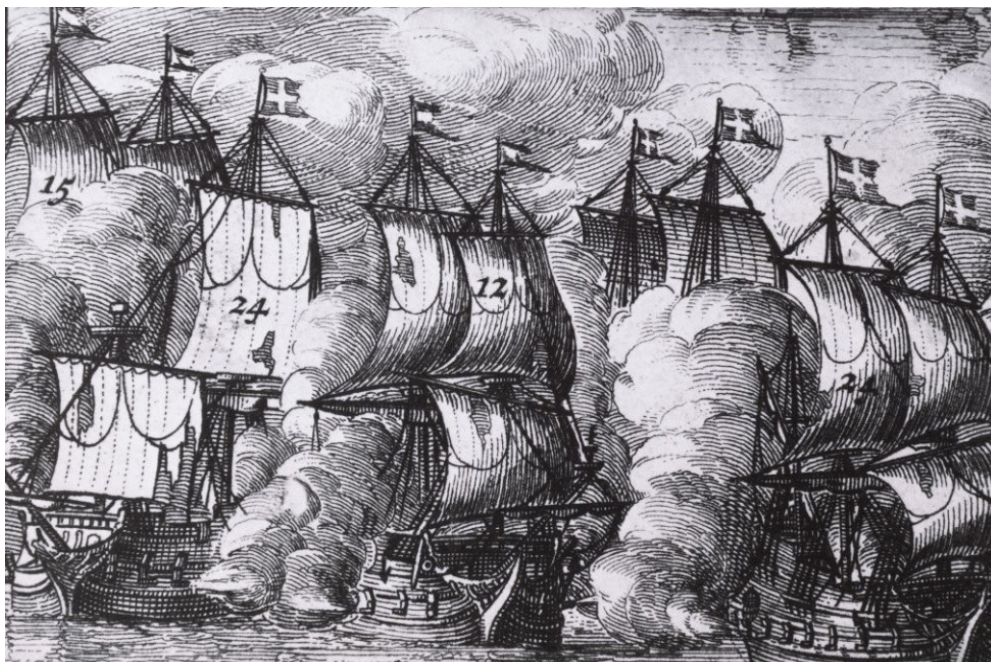
Het jaar daarop, in augustus 1646, hielp de vloot van Maarten Tromp en Witte de With de Fransen om het kapersnest Duinkerken te veroveren. Daar was Andries ook bij.

De oorlog met Spanje kwam met de Vrede van Münster in 1648 ten einde, waarna de Nederlandse gewesten weldra de Engelsen verdrongen van hun vooraanstaande positie in de handel met Spanje en Portugal. Dit leidde uiteindelijk tot handelsoorlogen met Engeland, waarvan de eerste van 1652-1654 duurde. Weer konden de zeehelden De Ruyter, Tromp en De With laten zien dat ze hun mannetje stonden.

En Andries vander Bouckhorst natuurlijk, die nu het commando voerde over de 'Sint Nicolaes', een gehuurd en aangepast Groninger koopvaardijship van 35m lengte met 23 kanonnen en een bemanning van 85 koppen.

Op 10 augustus 1652 voer de vloot uit, zonder Witte de With overigens, en admiraal De Ruyter koos de kapiteins Mangelaer, Pouwelsen, Egberts en Vander Bouckhorst als zijn 'council of war' (de scheepsraad die de tactiek bepaalde).

De Zeeuwse admiraliteit zag er geen been om ten bate van het eigen gewest op De Ruyters scheepsmacht beslag te leggen voor het uitvoeren van konvooidiensten. Op 12 augustus namelijk gaf De Ruyter het bevel aan zijn kapiteins Vander Bouckhorst, De Haen en Van Nes (Jongeboer), om de Vlissingse schipper Huyge Jans naar de monding van de Somme te begeleiden en daarna zo snel mogelijk terug te ke-

De Slag bij Plymouth, die Andries niet meer meemaakte.

ren naar de vloot.

Op de terugweg van deze opdracht kwamen de schepen van Jongeboer van Nes en Andries vander Bouckhorst met elkaar in aanvaring. De 'Sint Nicolaes' verging met man en muis, de 'Gelderlandt', van Van Nes, verloor zijn masten en moest door De Haen naar een haven worden gesleept.

De snel daarop volgende Slag bij Plymouth (26 augustus) werd door De Ruyter gewonnen maar heeft Andries dus net niet meegemaakt. En zo kwam het dat Andries vander Bouckhorst wel zijn droom had waar gemaakt maar net als zijn overgrootvader het leven verloor in dienst van het vaderland. Misschien toch een reden om een straat in zijn geboorteplaats naar hem te vernoemen?

Bronnen: Leids Jaarboekje 1924, 1974; A. Doedens, *Witte de With 1599-1658*; S. Haagsma, *Capiteinen en verdere zeeofficieren gedient hebbende ter Admiraliteit van Vriesland*; J.E. Elias, *Schetsen uit de geschiedenis van ons zeewezen*; Navy Records Society, *Letters and papers relating to the first Dutch war, 1652-1654*; Kronieken van het Historisch Gezelschap te Utrecht; N. Japikse, *Bijdragen voor vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde*; Wikipedia.